

Projektas „Kritinio mąstymo kompetencijų plėtojimas neformalaus ugdymo veiklose (Kritinis mąstymas – neformaliai ugdymui)“

Nr. VP1–2.2–ŠMM–10–V–02–017

KRITINIO MĄSTYMO UGDYMO PROGRAMA NEFORMALIOJO UGDYMO SPECIALISTAMS, KLASIŲ AUKLĖTOJAMS

**Vilnius
2013**

Projektą „Kritinio mąstymo kompetencijų plėtojimas neformalaus ugdymo veiklose (Kritinis mąstymas – neformaliam ugdymui)“ (SFMIS Nr. VP1-2.2-ŠMM-10-V-02-017) finansuoja Lietuvos Respublika. Projektą iš dalies remia Europos Sąjunga.

Projektą vykdo

VšĮ Šiuolaikinių didaktikų centras

Mažeikių „Žiburėlio“ pradinė mokykla

Molėtų gimnazija

Šilutės pirmoji gimnazija

Vilniaus Simono Daukanto progimnazija

Vilniaus „Vyturio“ pradinė mokykla

Lietuvos skautija

Programos rengėjas: VšĮ Šiuolaikinių didaktikų centras

Programą rengė:

Evaldas Bakonis

Valdonė Indrašienė

Daiva Penkauskienė

Aktualumas. Gebėjimas kritiškai mąstyti informacinėje visuomenėje yra vertinamas kaip viena svarbiausių bazinių kompetencijų, pasireiškianti gebėjimu priimti ir patikrinti įvairias prielaidas, analizuoti skirtingus požiūrius, priimti pagrįstus sprendimus, pateikti argumentus¹. Kritinis mąstymas, įprasminantis mokymą(–si), sudaro visas būtinas prielaidas suprasti, interpretuoti, atrasti ir suvokti visuomenės raidos problemas ir garantuojantis optimaliausiomis sąlygomis parengti efektyvų mechanizmą joms išspręsti (Grendstad 1996; Visockienė, Šiaučiukenienė 2000; Penkauskienė 2001; Šmitienė 2005)². Pažymima, kas kritinio mąstymo ugdymas tampa vienu iš svarbiausių uždavinių, kuriuos turi įgyvendinti šiuolaikinis mokytojas, siekdamas efektyvinti ugdymo proceso organizavimą, atsisakant reprodukcinio mokymo³.

Kritinio mąstymo ugdymas turėtų būti nuoseklus ir cikliškas procesas, apimantis teorinės ir praktinės medžiagos įsisavinimą mokymuose, išbandymą ugdymo aplinkoje, savarankišką darbą ir reflektavimą, konsultacijas, veiklų demonstravimą, darbą su kolegomis, mokiniais ir t.t.

Siūlomas modelis pagrįstas unikalia mokymo ir mokymosi sistema, taikoma daugiau nei 30 šalių kaip sėkminga formaliojo ugdymo praktika. Tačiau nėra bandyta kritinio mąstymo ugdymo technologiją taikyti neformaliajame švietime.

Neformalaus ugdymo organizavimas, popamokinės veiklos plėtojimas turi didelę reikšmę ne tik mokinių interesų ir poreikių patenkinimui, bet ir jų socializacijai, taip pat yra viena iš galimybių sprendžiant nusikalstamumo mažinimo problemą. Vaikų ir jaunimo socializacijos programoje (2010) pažymimas siekis plėtoti švietimo pagalbos, vaikų ir jaunimo gyvenimo įgūdžių ugdymo sistemą bei didinti neformaliojo vaikų švietimo, socioeducacinių veiklų prieinamumą, sudarant sąlygas socialiai prasmingoms ir atsakingoms saviraiškos galimybėms. Valstybės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose (2003) teigiama, kad būtina siekti visų švietimo lygmenų formalaus, neformalaus, savišvietos jungimo, užtikrinančio švietimo sistemos prieinamumą, tęstinumą ir nuoseklumą. Neformaliojo ugdymo svarba vaiko asmenybės raidai išryškinta ir Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005), Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcijoje (2008).

Nors neformalus ugdymas yra pripažinta švietimo sritis, skatinanti aktyvų pilietiškumą ir asmenybės tobulėjimą, mokymosi motyvaciją (Kvieskienė, 2007), tačiau mokslinių tyrimų duomenimis (Šukytė, 2007; Ruškus, Žvirgždauskas, Stanišauskienė, 2009; Petronienė, 2011),

¹ Stundžienė D. Kritinio mąstymo ugdymas Utenos kolegijoje, <http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2004~ISSN_1822-1068.N_1.PG_56-61/DS.002.0.02.ARTIC>

² Grendstad N.M. (1996). Mokyti – tai atrasti. Vilnius; Visockienė O., Šiaučiukenienė L. (200) Kritinio mąstymo ugdymo būdų pagrindimas konstruktyvizmo teorijos požiūriu// Socialiniai mokslai, Nr. 3(24), p. 147-157. Penkauskienė D. Kritinio mąstymo ugdymas. Teorija ir praktika. (2001)Vilnius; Šmitienė G. (2005) Kritinio mąstymo ugdymo aspektas. Klaipėda.

³ Meredith K. S., Steele J. L. (2011). Classrooms of Wonder and Wisdom: Reading, Writing & Critical Thinking for the 21st Century. Corwin.

Lietuvoje trūksta sisteminio požiūrio į neformalųjį ugdymą. Didžiausias tyrėjų dėmesys yra sutelktas į bendrąjį lavinimą ir ugdymo turinio kaitą, siekiamus rezultatus, mažai dėmesio skiriant neformalaus ugdymo veiklai (Makarskaitė, 2002; Kviesskienė, Petronienė ir kt., 2006). Neformaliojo ugdymo vykdytojai taip pat stokoja metodinės ir mokomosios medžiagos, neturi pakankamai informacijos, žinių ir įgūdžių, o mokinių dalyvavimas neformalaus ugdymo veiklose yra nepakankamai aktyvus, netolygus lyginant įvairaus amžiaus grupes, trūksta veiklų ir metodų įvairovės, pilietinės nuostatos yra daugiau deklaratyvios nei realiai suvoktos ir įgyvendintos⁴.

Šiuolaikinių didaktikų centro tyrimai „Kritinio mąstymo ugdymo nuostatų diegimas bendrojo lavinimo ir aukštosiose mokyklose“ (1999, 2009)⁵, atskleidė, kad nuosekliai taikoma moksliskai pagrįsta ir praktiškai išbandyta tarptautinė „Kritinio mąstymo ugdymo skaitant ir rašant“ metodika gali esmingai keisti mokytojų požiūrį į mokymą, o mokinių – į mokymąsi ir tikėtis geresnių rezultatų. Pažymima, kad kuriama palankesnė ugdymui(si) aplinka, daugiau bendradarbiaujama profesionaliu lygmeniu, skatinama saviraiška ir atsakomybės už mokymąsi prisiėmimas. Tyrimais (2010)⁶ nustatyta, kad nors ir yra prielaidos kritinio mąstymo ugdymui mokykloje, tačiau mokiniai nėra pakankamai skatinami savarankiškai mąstyti, kelti klausimus ir spręsti problemas, aktyviai dalyvauti veiklose, mokytis bendradarbiaujant su kitais. Mokiniai stokoja gebėjimų kritiškai atsirinkti ir nagrinėti informaciją bei ją vertinti. „Pilietinės galios tyrimas“ (2010) parodė, kad Lietuvos jaunimas labai mažai domisi politinėmis, aktualiomis šalies naujienomis, nei likusi visuomenės dalis, stokoja gebėjimų kritiškai atsirinkti ir nagrinėti informaciją bei ją vertinti.

Kritinio mąstymo ugdymo poreikis ir siekis aiškiai išreikštas strateginiuose Lietuvos švietimo dokumentuose, tačiau jis nėra tapęs nei kasdiene formalaus, nei neformalaus ugdymo praktika, nes nėra nuosekliai diegiamas kaip vientisa sistema⁷. Tokią situaciją galima aiškinti įvairiai – žinių, profesionalių specialistų ir patirties trūkumu, besikaitaliojančiais poreikiais ir prioritetais, ilgalaikių įsipareigojimų nebuvimu ir t.t. Tokias prielaidas pagrindžia ir atlikti tyrimai⁸ rodantys tikslinės grupės poreikius.

Kad kritinio mąstymo ugdymo poreikis ir siekis, išreikšti strateginiuose šalies švietimo dokumentuose, taptų kasdiene ugdymo praktika, reikalingi:

- naujas požiūris, diegiamas pedagogus rengiančiose institucijose,

⁴ Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas, 2006,

<http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/NVS_sanaudos_ir_prieinamumas_ataskaita.pdf>

⁵ Internetinė prieiga: <http://www.sdcentras.lt/tyrimai.htm>

⁶ Internetinė prieiga: <http://www.civitas.lt/lt/?pid=74&id=78>

⁷ Kritinio mąstymo ugdymo principų integravimas į Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklas, 2009, <http://www.sdcentras.lt/pr_ctp/tyrimas.pdf>

⁸ Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas, 2006,

<http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/NVS_sanaudos_ir_prieinamumas_ataskaita.pdf>; Neformalusis švietimas Lietuvoje. Faktai, interesai, vertinimai, 2009

<http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/apzvalgos/Neformalus%20svietimas.pdf>

- nuosekli ir ilgalaikė mokytojų, kitų specialistų kvalifikacijos programa, diegiama kaip galima daugiau mokyklų,
- mokyklos bendruomenės įsitraukimas ir pasiryžimas kritinio mąstymo ugdymo nuostatas diegti kaip kasdienę praktiką, mokyklos kultūrą.

Tikslinė grupė. Tiksline grupe laikytini visi, susiję su šiomis neformaliojo vaikų švietimo veiklų rūšimis – sportas, dailė, šokiai, muzika, technologijos, literatūra, tautinė kultūra, gamtininkai, jaunimo organizacijos, užsienio kalbos, o taip pat – klasių auklėtojai. Visų jų poreikis vienaip ar kitaip susijęs su įvairiapusiu visų vaikų intelekto rūšių – natūralistinio, erdvinio, tarpasmeninio, kinestezinio, egzistencinio, loginio ir lingvistinio – lavinimu. Tradiciškai paskutinių dviejų intelekto rūšių lavinimas išimtinai siejamas su formaliojo švietimo sistema. Ypač tėvai skeptiškai vertina neformaliojo vaikų švietimo galimybes lavinant mokinių intelektą. Tad reikalingas įsitikinimo, kad neformalusis vaikų švietimas turi svarbią reikšmę vaiko asmenybės ugdymui, stiprinimas ir akivaizdūs įrodymai, kad neformalusis vaikų švietimas turi gana didelę įtaką vaiko visų intelekto rūšių lavinimui.

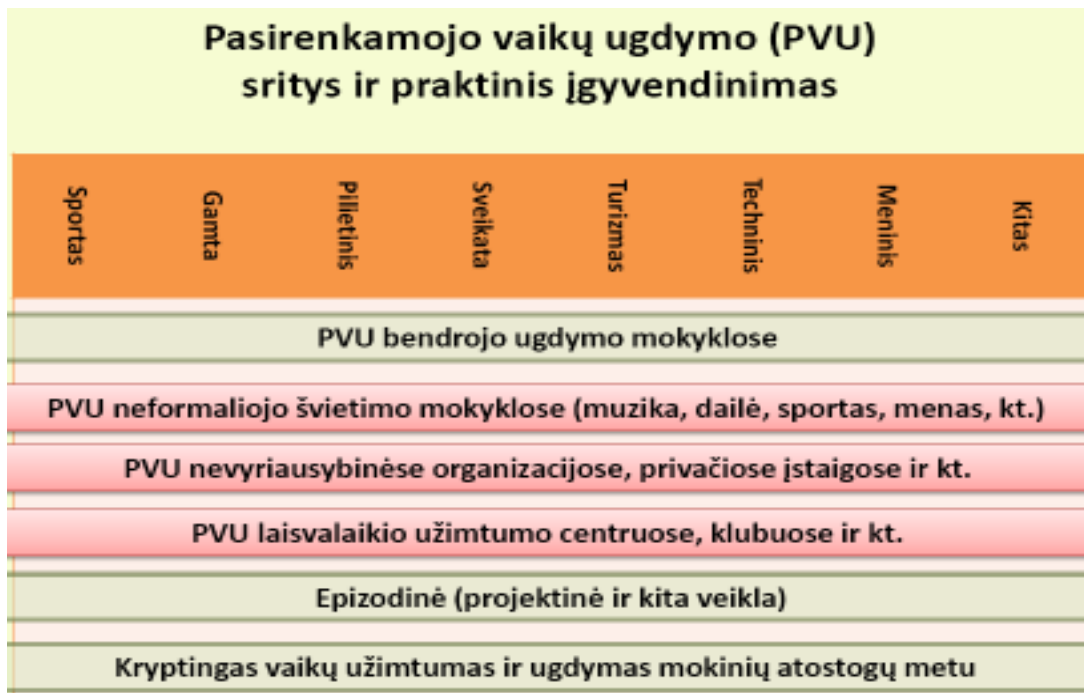
Programos paskirtis. Programa vadinamas neformaliojo ugdymo turinio aprašas, skirtas neformaliojo ugdymo specialistams ir klasių auklėtojams, kuriame aiškiai suformuluota programos paskirtis, objektas, uždaviniai, aptariamos pagrindinės sąvokos, terminai, aprašomos temos, nurodoma jų apimtis valandomis, siūlomi taikyti metodai, nurodomos ugdomos kompetencijos, pateikiami reikalavimai programos įgyvendintojams, literatūros sąrašas, reikalingos priemonės programos įgyvendinimui.

Viena programos dalis skirta darbui su mokiniais, o kita – su mokinių tėvais.

Pagrindinės sąvokos

Neformalusis vaikų švietimas – 1) sudedamoji Lietuvos švietimo sistemos dalis, kurio paskirtis – tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais; 2) kryptinga veikla, padedanti vaikui įgyti kompetencijos, tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti visuomenėje bei prisitaikyti prie kintančios aplinkos.

Pasirenkamasis vaikų ugdymas – tai formalųjį švietimą papildantis ugdymas ir neformalusis vaikų ugdymas.

Formalųjį švietimą papildantis ugdymas – tai tam tikras pagal ilgalaikes programas vykdomas sistemiškas asmens žinių plėtimas, gebėjimų ir įgūdžių stiprinimas, papildomų dalykinių ir bendrųjų kompetencijų suteikimas asmeniui. Formalųjį švietimą papildančio ugdymo programas gali vykdyti muzikos, dailės, menų, sporto ir kitos mokyklos.

Neformalusis vaikų ugdymas – vaiko gyvenimo įgūdžių, asmeninių, socialinių ir kitų bendrųjų kompetencijų ugdymas. Neformaliojo vaikų ugdymo programas gali vykdyti neformaliojo vaikų švietimo mokyklos ir kitos švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai.

Kritinis mąstymas – vienas iš svarbiausių įgūdžių šiuolaikinėje visuomenėje. Kritinis mąstymas yra aktyvus ir bendravimo reikalaujantis pažinimo procesas, galintis vykti lygiagrečiai įvairiais mokymosi lygiais; tai nepriklausomas, kūrybiškas idėjų ir informacijos panaudojimas, argumentais pagrįstas problemų sprendimas.

Programos tikslas, uždaviniai ir siektinas rezultatas

Neformaliojo kritinio mąstymo ugdymo programa siekiama prisidėti prie Neformaliojo ugdymo koncepcijos uždavinio 15.3. „*ugdyti gebėjimą kritiškai mąstyti, rinktis ir orientuotis dinamiškoje visuomenėje*“⁹. Programos tikslas – tobulinti ir plėtoti neformalaus ugdymo specialistų,

⁹ Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2012). Švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymo nr. isak-2695 „Dėl neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos patvirtinimo“ pakeitimo 2012 m. kovo 29 D. NR. V-554, p. 3. pasiekta adresu: http://www.smm.lt/ugdymas/neformalusis/n_vaiku.htm

užklausinės veiklos organizatorių ir klasės auklėtojų kompetenciją taikyti kritinio mąstymo ugdymo technologiją.

Programos uždaviniai:

1. Supažindinti su metodais ir strategijomis, skatinančiomis kritinį mąstymą, mokymąsi bendradarbiaujant ir aktyvų dalyvavimą;
2. Praktiškai išmėginant mokymosi bendradarbiaujant, kritinį mąstymą ugdančius metodus, plėtoti programos dalyvių pedagoginę kompetenciją, skatinti juos ugdymo procese naudoti inovatyvius metodus;
3. Taikant mokymosi bendradarbiaujant metodus ir strategijas, ugdyti gebėjimus ir kompetencijas dirbti bendradarbiaujant ir veiksmingai komunikuojant.
4. Skatinti analizuoti ir vertinti savo ugdomąją veiklą neformalaus ugdymo procesą

Siektini rezultatai. Programos sėkmės garantas – praktinis išbandymas neformaliojo vaikų švietimo procese. Programa suteikia galimybę mokytojams, mokiniams, tėvams aktyviai dalyvauti neformaliojo vaikų švietimo procese, jį planuoti, vertinti ir keisti, remiantis sava patirtimi bei noru, ir tapti savarankiškais vykdytojais, atsakingais už patį procesą ir jo rezultatus.

Programos konstravimo principai

Kvalifikacijos tobulinimo programa skirta mokyklos komandai, kurią sudaro ne mažiau nei 5–6 mokyklos atstovai – mokytojai, vadovaujantys neformaliojo švietimo veikloms, klasės auklėtojai, direktoriaus pavaduotojai, atsakingi už neformalų švietimą, kiti specialistai. Kiekvieną programoje dalyvaujančią mokyklos komandą konsultuoja ekspertas / konsultantas. Bendra kvalifikacijos tobulinimo programos apimtis – 32 val. kontaktiniam darbui ir 48 val. praktinio savarankiško darbo. Mokymai vyks tokiu būdu mokymai – savarankiškas darbas institucijoje ir veiklos analizė – mokymai – savarankiškas darbas institucijoje ir veiklos analizė. Savarankiško darbo institucijoje metu vyksta konsultacijos virtualioje erdvėje, esant reikalui – ekspertas/konsultantas vyksta į mokyklas. Programą sudaro keturi etapai:

I etapas – dviejų dienų seminaras (16 akad. val) skirtas kritinio mąstymo ugdymo pagrindinėms filosofinėms ir metodologinėms nuostatoms pristatyti ir aptarti. Taip bus analizuojami ir išmėginami įvairūs kritinį mąstymą ir bendradarbiavimą skatinantys metodai ir strategijos, modeliuojamas kritinio mąstymo ugdymo schemas ir technologijos taikymas organizuojant neformalią veiklą su ugdytiniais. Seminaro dalyviai praktiškai išmėgins metodus ir mokymosi strategijas, apimančias:

- ❖ informacijos atranką, analizę ir įvertinimą,
- ❖ įvairaus pobūdžio medžiagos apibendrinimus ir jų publikavimą;
- ❖ Aktyvaus susirinkimo organizavimo metodiką;

- ❖ kritiškų sprendimų priėmimą ir atsakingą veikimą;
- ❖ atidų ir gilų skaitymą;
- ❖ konstruktyvias diskusijas ir debatus;

Šiame programos etape taip pat bus aptartos kritinio mąstymo ugdymo strategijų taikymo vadybinėje neformalaus ugdymo veikloje ypatumai. Šių seminarų metu bus pateikiama teorinė medžiaga, vyks praktiniai užsiėmimai, diskusijos auditorijoje. Mokymų pabaigoje komandoms skiriamos užduotys, kuriuos reikia atlikti iki antro seminarų ciklo. Tuo laikotarpiu (1–2 mėn.) mokyklų komandoms konsultacinę pagalbą teikia priskirtas ekspertas/konsultantas.

II etapas – praktinis savarankiškas darbas mokyklose, taikant seminarų metu įgytą patirtį ir ją reflektuojant mokyklos komandoje (24 val.). Šio etapo metu komandos praktiškai pritaiko įgytą patirtį neformalaus ugdymo veiklose savo mokykloje ir atlieka paskirtus namų darbus. Programos dalyviai organizuoja neformalaus ugdymo veiklas panaudodami mokymų metu įgytą patirtį, lankosi komandos narių organizuojamose veiklose, analizuoja ir reflektuoja stebėtas veiklas. Mokyklų komandos turi galimybę virtualiai konsultuotis su paskirtu ekspertu/konsultantu, esant reikalui – ekspertas/konsultantas vyksta į mokyklas.

III etapas dviejų dienų seminaras (16 akad. val). Seminaras pradedamas komandoms pristatant atliktus namų darbus ir savo veiklos refleksijas. Vyksta aptarimas. Toliau pateikiama, analizuojama ir modeliuojama:

- ❖ aplinkos, skatinančios kritinio mąstymo ugdymą, kūrimo ir veiklos planavimo strategijos;
- ❖ erdvė ir laikas įvairiose edukacinėse aplinkose;
- ❖ galimybės laisvai reikšti savo mintis, nuomonių įvairovės pasireiškimo formos ir turinys;
- ❖ veiklos platesnėje bendruomenėje (institucijoje, su bendruomene) organizavimo galimybės;
- ❖ darbas su tėvais (kaip ugdyti, plėtoti, skatinti vaikų kritinį mąstymą);
- ❖ įvairios veiklos vertinimo ir įsivertinimo strategijos.

IV etapas – praktinis savarankiškas darbas mokyklose, taikant seminarų metu įgytą patirtį ir ją reflektuojant mokyklos komandoje, galutinių refleksijų rengimas (24 val.). Šio etapo metu komandos praktiškai pritaiko įgytą patirtį neformalaus ugdymo veiklose savo mokykloje ir atlieka paskirtus namų darbus. Programos dalyviai organizuoja neformalaus ugdymo veiklas su bendruomene ir tėvais, panaudodami mokymų metu įgytą patirtį, lankosi komandos narių organizuojamose veiklose, analizuoja ir reflektuoja stebėtas veiklas. Mokyklų komandos turi galimybę virtualiai konsultuotis su paskirtu ekspertu/konsultantu, esant reikalui – ekspertas / konsultantas vyksta į mokyklas. Šio etapo metu parengiama baigiamoji programos refleksija.

Per kiekvieną seminarą pateikiama teorinė medžiaga, vyksta praktiniai užsiėmimai, diskusijos auditorijoje. Mokymų pabaigoje dalyviams skiriamos užduotys, kuriuos reikia atlikti iki antro seminaro. Tuo laikotarpiu (1–2 mėn.) dalyviams konsultacinę pagalbą teikia priskirti ekspertai. Tarp mokymų vyksta konsultacijos virtualioje erdvėje, esant reikalui – ekspertas vyksta į neformalaus švietimo įstaigas/mokyklas. Programos dalyviai praktiškai savo veiklose taikys seminarų metu įgytas žinias ir gebėjimus planuodami, organizuodami ir vertindami neformalaus ugdymo veiklas. Įgytos kompetencijos įrodymui visos programos realizavimo metu kaups mokymosi aplanką.

Programa paremta šiais *bendraisiais principais* :

1. Pozityvumu – t. y. laikomasi požiūrio, kad programa turi ne tik ugdyti naujas, bet ir plėtoti jau esamas neformaliojo ugdymo specialistų, klasės auklėtojų kompetencijas, remtis jų profesine patirtimi ir įžvalgomis;
2. Prieinamumu – ja naudotis galės ir sau tinkamą medžiagą ras visi dirbantys su mokyklinio amžiaus vaikais neformaliojo ugdymo specialistai, klasės auklėtojai;
3. Individualizavimu – t.y. suteikiamos galimybės neformaliąją veiklą pritaikyti įvairaus amžiaus ir įvairius poreikius bei galimybes turintiems mokiniams;
4. Aktualumu – siūlomos nūdienos poreikius atliepiančios temos, veiklos, skirtos asmeniniams ir socialiniams, kultūriniais ir edukaciniais poreikiams tenkinti;
5. Demokratiškumu – programa skirta suaugusiems veikti drauge su mokiniais partnerystėje, mokantis vieniems iš kitų;

Programos *specialieji principai*:

1. Teorijos ir praktikos dermė. Teorinės nuostatos paaiškinamos ir iliustruojamos konkrečiais pavyzdžiais;
2. Žinių ir patirties dermė. Naujos žinios (turinys) perteikiamos derinant su jau turimomis žiniomis (jau esamų programų, kitu turinio) ir patyrimu (specialistų, klasės auklėtojų);
3. Dalies ir visumos dermė. Kiekvienas programos tematinis vienetas natūraliai siejasi su kitais ir sudaro bendrą visumą;
4. Temų, veiklų, užduočių ir laiko dermė. Kiekviena tema, siūlomos veiklos apibrėžiamos laike.
5. Veiklos refleksyvumo. Kiekviena tema ir veikla yra įvertinama ir apmąstoma

Programos turinys (įgyvendinimo nuoseklumas: temos, užsiėmimų pobūdis (teorija / praktika / savarankiškas darbas ir konsultacijos) ir trukmė)

Eil. Nr.	Temos	Užsiėmimų pobūdis	Trukmė	
			Kontaktinis darbas	Savarankiškas darbas
1.	Kritinio mąstymo ugdymas: teorija ir praktika	Mišrus modelis, apimantis teorinius užsiėmimus ir aktyvius mokymo/si metodus, padedančius praktiškai išbandyti teorinius aspektus.	8 val.	
2.	<i>Kritinį mąstymą, bendradarbiavimą ir aktyvų dalyvavimą skatinančios strategijos.</i>	Mišrus modelis, apimantis teorinius užsiėmimus ir aktyvius mokymo/si metodus, padedančius praktiškai išbandyti teorinius aspektus.	8 val.	
3.	Praktinė veikla taikant kritinio mąstymo ugdymo schemą ir metodus neformalioje veikloje. Patirties analizė ir aptarimas.	Modeliavimas, praktinė veikla konsultavimas, diskusijos ir refleksijos.		24 val.
4.	Aplinkos, skatinančios kritinio mąstymo ugdymą, kūrimas ir veiklos planavimas.	Mišrus modelis, apimantis teorinius užsiėmimus ir aktyvius mokymo/si metodus, padedančius praktiškai išbandyti teorinius aspektus.	8 val.	8 val.
5.	Veiklos platesnėje bendruomenėje organizavimas.	Mišrus modelis, apimantis teorinius užsiėmimus ir aktyvius mokymo/si metodus, padedančius praktiškai išbandyti teorinius aspektus.	4 val.	4 val.
6	Veiklos vertinimas ir įsivertinimas.	Mišrus modelis, apimantis teorinius užsiėmimus ir aktyvius mokymo/si metodus, padedančius praktiškai išbandyti teorinius aspektus.	4 val.	4 val.

7.	Praktinė veikla planuojant kritinį mąstymą skatinančias neformalaus ugdymo veiklas metodus įvairiose bendruomenėse ir su tėvais. Patirties analizė ir aptarimas.	Modeliavimas, praktinė veikla konsultavimas, diskusijos ir refleksijos.		24 val.
			Viso:	32 val.
				48 val.

Tikėtina(-os) kompetencija(-os), kurią(-ias) įgis Programą baigęs asmuo, mokymo(-si) metodai, įgytos(-ų) kompetencijos(-ų) įvertinimo būdai

Programoje numatoma suteikti žinių, supratimo ir gebėjimų bei formuoti nuostatas	Kompetencija (-os)	Mokymo modelis (mokymo/ mokymosi) metodai ir būdai)	Įgytos(-ų) kompetencijos (-ų) įvertinimo būdai
Žinių, supratimo įgijimas (teorinė dalis)	<p><i>Gebės apibūdinti ir panaudoti praktinėje veikloje:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • veiklos vertinimo ir įsivertinimo strategijas, veiklos efektyvumo vertinimo būdus; • kritinio mąstymo bruožus ir ugdymo galimybes; • mokymosi bendradarbiaujant ir mokytis padedančio vertinimo strategijų taikymą neformaliai ugdyme; • mokymąsi ir bendradarbiavimą skatinančios kultūros ir aplinkos požymius; • skaitymo ir rašymo metodus, skatinančius kritinį mąstymą. 	Įtraukiančios paskaitos, diskusijos, mokymasis individualiai ir grupėmis.	Klausimai – atsakymai, dalyvavimas veiklose, individualaus ir grupių darbo pristatymai. Refleksija.
Gebėjimų	<i>Gebės:</i>	Darbas	Individualių ar

<p>įgijimas (praktinė dalis)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • modeliuoti kritinio mąstymo ugdymo tikslą, rezultatus, pasirinkti veiklos modelius, planuoti veiklą ir ją įgyvendinti; • pasirinkti veiksmingiausius kritinio mąstymo ugdymo metodus ir taikyti neformalaus ugdymo veiklose; • taikyti mokymosi bendradarbiaujant strategijas, ugdomojo vertinimo būdus; • pasirinkti ir efektyviai taikyti veiklos ir vertinimo ir įsivertinimo strategijas; • kurti inovacijoms palankią ugdymo aplinką; • panaudoti vertinimo duomenis planuojant tolesnę veiklą. 	<p>individualiai ir grupėmis taikant mokymosi bendradarbiaujant strategijas: teorinių apibendrinimų, strategijų, patirties pavyzdžių analizę, veiklos savo mokykloje ir tinkluose planavimas ir refleksija.</p>	<p>grupių užduočių aptarimas, diskusija, praktikos pavyzdžių aptarimas, išbandytų pavyzdžių aprašymų pristatymas ir aptarimas. Mokymosi aplanko pristatymas</p>
<p>Nuostatų įgijimas (vertybinių, etinių–profesinių nuostatų teikimas ir įgijimas)</p>	<p><i>Mokymų dalyviai:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • sieks bendradarbiauti ir mokytis kartu su kitais neformalaus ugdymo specialistais, noriai dalinsis patirtimi, klaus patarimo, suteiks pagalbą ir paramą kitiems; • sieks tobulinti neformalaus ugdymo veiklą mokinių mokymosi labui; • noriai analizuos savo veiklą ir sieks ją tobulinti; • pripažins, kad kiekvienas žmogus yra vertybė ir vertins bendradarbiavimą su kolegomis, mokiniais, jų tėvais. 	<p>Darbas individualiai ir grupėmis taikant mokymosi bendradarbiaujant strategijas, pokalbiai, diskusijos, refleksija.</p>	<p>Dalyvių pasisakymai apie savo darbą, pasirinkti pavyzdžiai, refleksijos, planai ateičiai.</p>

9. Programai vykdyti naudojama mokomoji medžiaga ir techninės priemonės:

9.1 Mokomoji medžiaga

Eil. Nr.	Temos	Mokomosios medžiagos pavadinimas	Mokomosios medžiagos apimtis
1.	<i>Kritinio mąstymo ugdymas: teorija ir praktika</i>	Kritinio mąstymo ugdymo pagrindinės filosofinės ir metodologinės nuostatos	5 psl.
		Kritinio mąstymo ugdymo schema	4 psl.
		Kritinio mąstymo ugdymo galimybės neformaliajame ugdyme	5 psl.
2.	<i>Kritinį mąstymą, bendradarbiavimą ir aktyvų dalyvavimą skatinančios strategijos</i>	Mokymo ir mokymosi metodai susiję su informacijos atranka, analize ir įvertinimu.	3 psl
		Kritinį mąstymą skatinančios skaitymo strategijos.	4 psl.
		Argumentavimas mokymosi procese. Diskusijų ir debatų organizavimas	3 psl.
		Aktyvų besimokančiojo įsitraukimą ir dalyvavimą skatinančios strategijos	4 psl.
		Reflektyvus mokymasis	4 psl.
3.	<i>Aplinkos, skatinančios kritinio mąstymo ugdymą, kūrimas ir veiklos planavimas</i>	Ugdymui palankios aplinkos kūrimo galimybės mokykloje	6 psl.
		Edukacinės aplinkos ir erdvės, jų panaudojimas skatinant mokinių kritinį mąstymą	5 psl.
		Mokymosi motyvacijos skatinimas ir palaikymas	3 psl.
		Kritinį mąstymą skatinančios veiklos planavimas	5 psl.
4	<i>Veiklos platesnėje bendruomenėje organizavimas</i>	Kritinio mąstymo ugdymo galimybės dirbant skirtingose bendruomenėse	3 psl.
		Tėvų vaidmuo ir įsitraukimas į ugdymo procesą	4 psl.
		Neformalaus ugdymo mokytojas – mokymosi lyderis	3 psl.

5	<i>Veiklos vertinimas ir įsivertinimas</i>	Veiklos vertinimo svarba kuriant besimokančią bendruomenę	6 psl.
		Grįžtamojo ryšio organizavimo galimybės kritinio mąstymo ugdymo procese.	8 psl.
		Mokymosi proceso reflektavimas ir vertinimas	8 psl.

Techninės priemonės

Kompiuteris, daugialypės terpės projektorius, magnetinė lenta, dideli popieriaus lapai, A4 formato popieriaus lapai, spalvoti lipnūs lapeliai, flomasteriai.

Programai rengti naudotos literatūros ir kitų informacinių šaltinių sąrašas

1. Barkauskaitė M. Moksleivių dorinis ugdymas popamokinėje veikloje. *Pedagogika : mokslo darbai*. 2004 B, T.72, p. 20–25.
2. Barkauskaitė M. Socialinių veiksnių įtaka asmens socializacijai. *Profesiniai tyrimai : tyrimai ir realijos*. 2004A, Nr. 8, p. 10–17.
3. Barkauskaitė M., Mikalauskiene J. Saugios aplinkos kūrimas mokykloje. *Pedagogika : mokslo darbai*. 2011, T. 103, p. 30–37.
4. Buehl, D. *Interaktyviojo mokymosi strategijos*. 2004. Vilnius: Garnelis.
5. Černius, V. J. *Mokytojo pagalbininkas*. Kaunas: Littera universitatis Vytauti Magni, 1993.
6. Dapkienė S. *Klasės auklėtojai ir tėvai – partneriai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2002.
7. Festeu D., Humberstone B. with European Colleagues. *Non-formal education through outdoor activities: a European funded project*. Cumbria: European Institute for Outdoor Adventure Education and Experiential Learning, p. 256, 2006.
8. Grendstad N.M. *Mokyti – tai atrasti*. 1996. Vilnius.
9. Grigaitienė R. *Kritinio mąstymo ugdymas: kodėl ir kaip?* 2004. Kaunas: Kauno kolegija.
10. Gudžinskienė V. *Kritinio mąstymo svarba ugdant sveiką gyvenimą*. – Vilnius: Petro ofsetas, 2000.
11. Janiūnaitė B. *Edukacinės novacijos ir jų diegimas*. 2004. Kaunas: Technologija.
12. Jeffs T., Smith M. K. *Informal Education: Conversation, democracy and learning*, Ticknall: Education Now, 1996.
13. Indrašienė, V., Merfeldaitė, O. Inovacijoms palankios mokyklos aplinkos kūrimo prielaidos Utenos savivaldybėje. *Pedagogika: mokslo darbai*, 2011, t. 102, p. 74–81.
14. Indrašienė, V., Suboč, V., Penkauskienė, D., *Teachers' attitude toward the development of critical thinking during lessons*. // *EIIC 2012 : proceedings in electronic international interdisciplinary conference : 3–7 September 2012* [Elektroninis išteklius]. – 1 elektron. opt. diskas. Žilina : EDIS – Publishing Institution of the University of Zilina, 2012. ISSN 1338–7871. ISBN 9788055405513. P. 434–438.
15. Kvieskienė G. *Pozityvioji socializacija kaip ugdymo paradigma*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2007.
16. Kvieskienė G. *Socializacija ir vaiko gerovė*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2003.
17. Kvieskienė ir kt. *Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas*, 2006. Tyrimo

ataskaita [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/NVS_sanaudos_ir_prieinamumas_ataskaita.pdf

18. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Valstybės žinios, 2011, Nr. 38–1804
19. Makarskaitė R. Papildomas ugdymas pradinėje mokykloje. Vilnius, 2002
20. Marzano R. Naujoji ugdymo tikslų taksonomija. Vilnius: Žara, 2005.
21. Mažeikis G. Kompetencijų ugdymo sistema taikant kooperuotų studijų metodą. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2007
22. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija. Valstybės žinios, 2006–01–12, Nr. 4–115
23. Penkauskienė D. Kritinio mąstymo ugdymas. Teorija ir praktika. 2000. Vilnius
24. Petronienė O., Taljūnaitė M. Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumo geografinis veiksnys. Filosofija. Sociologija, T. 23, Nr.4. 2011.
25. Petty G. Įrodymais pagrįstas mokymas. Praktinis vadovas. Vilnius: Tyto Alba, 2008.
26. Petty G. Šiuolaikinis mokymas. Praktinis vadovas. Vilnius: Tyto alba, 2006.
27. Pollard, A. Refleksyvusis mokymas. Veiksminga ir duomenimis paremta profesinė praktika. 2002. Vilnius: Garnelis.
28. Probst, G., Raub, S., Romhardt, K. Žinių vadyba. Sėkmės komponentai. 2006. Vilnius: Knygiai.
29. Ruškus J., Žvirdauskas D., Stanišauskienė V. Neformalusis švietimas Lietuvoje. Faktai, interesai, vertinimai. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2009.
30. Straub P. Youth in Action. Brussels [interaktyvus], 2004. Prieiga per internetą: <http://eurlex.europa.eu>.
31. Šmitienė G. Kritinio mąstymo ugdymo aspektas. 2005. Klaipėda
32. Šukytė D. Neformalusis vaikų ugdymas ir jo realizavimui darantys įtaką veiksniai. Socialinis ugdymas, 2007, Nr. 3 (14), p. 79–88.
33. Vaikų ir jaunimo kultūrinio ugdymo koncepcija. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo 2008–01–09 ministro įsakymas Nr. ISAK– 43.
34. Vaikų ir jaunimo socializacijos programa. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. spalio 11 d. įsakymas Nr. V–1715.
35. Vaikų, kuriems paskirta vidutinės priežiūros priemonė, situacijos, veiksnių ir priežasčių, paskatinusių nusizengti, analizė. Vilnius: UAB „Nestandardiniai.lt“, 2010
36. Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatai, 2003 m. liepos 4 d., Nr. IX–1700. Valstybės žinios, 2003, Nr. 71–3216.
37. Visockienė O., Šiaučiukėnienė L. Kritinio mąstymo ugdymo būdų pagrindimas konstruktyvizmo teorijos požiūriu// Socialiniai mokslai, Nr. 3(24), p. 147–157.

Dalyviai:

<i>Programos dalyvių tikslinės grupės</i>	<i>(Pažymėti x)</i>
Neformalaus ugdymo mokytojai	x
Pradinio ugdymo mokytojai	x
Institucijų, vykdančių priešmokyklinio ir ikimokyklinio ugdymo programas, vadovai, pedagoginiai darbuotojai	x
Klasių auklėtojai	x
Mokyklų vadovai, jų pavaduotojai ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjai	x
Mokyklų bendruomenės komandos	x
Kiti (nurodyti):	x